

MEDDELELSER

FRA

DET NORSKE MYRSELSKAP

Nr. 6

Desember 1969

67. årg.

Redigert av Ole Lie

INTERNASJONALT SAMARBEID INNEN MYR- OG TORVFORSKNINGEN

Referat fra rådsmøtet i Dublin 25.—29. mai 1969.

Av Aasulv Løddesøl.

Det Internasjonale myr- og torvselskap, International Peat Society, (I.P.S.) ble — etter flere års forberedende utredningsarbeid — konstituert under den 3. internasjonale torvkongress i Quebec i august 1968. En kort historikk om bakgrunnen for I.P.S. er tatt inn i «Meddelelser fra det norske myrselskap», hefte 4, 1968, hvortil henvises.

I.P.S. administreres av et *Råd* bestående av representanter fra de land som er tilsluttet selskapet. Rådet velger en president og vise-presidenter, for tiden 8, der utgjør *Presidentskapet*. Dette er det utøvende organ som tilrettelegger sakene for *Rådet*. Som daglig leder av arbeidet er ansatt en *Generalsekretær*, for tiden ingeniør A. K. Dergunov. Under kongressen i Quebec ble professor dr. A. Sundgren ved Tekniska Högskolan i Helsingfors valgt til I.P.S.'s første president, Generalsekretariatet er plassert i Helsingfors.

Norge er medlem av I.P.S. ved en såkalt *nasjonal komité* hvor 18 institusjoner og organisasjoner innen jord- og skogbruk, og enkelte firmaer, er medlemmer. Det norske myrselskap fungerer som sekretariat for komiteen med forfatteren av denne meldingen som sekretær. Henvendelse vedrørende I.P.S. kan eventuelt skje direkte til sekretæren i den norske komité.

Og så over til referatet fra rådsmøtet i Dublin.

Det var det irske torvselskapet *Bord na Mona* (Irish Peat Development Authority), med direktør D. C. Lawlor som leder, der stod som innbyder — og vert — for rådsmøtet. Dette ble holdt på *Shelbourne Hotel* i Dublin, et ideelt sted for internasjonale konferanser. I tillegg til møtene omfattet programmet også besøk ved enkelte av Bord na Monas torvfabrikker og forsøksanlegg av stor interesse for deltakerne. I alt 16 personer fra 10 land var representert på rådsmøtet.

I. *Presidentens forslag til program.*

- a. Referater fra rådsmøtet i Quebec 20. august 1968 og fra møtet i presidentskapet i Helsingfors 14.—16. april 1969.
- b. Oppnevning av 5 arbeidsgrupper for spesielle grener innen I.P.S.'s arbeidsområde.
- c. Tid og sted for neste internasjonale myr- og torvkongress.
- d. Rapport fra Generalsekretæren.
- e. Andre saker.

Presidentens forslag ble enstemmig godkjent som grunnlag for forhandlingene under rådsmøtet.

II¹. *Referat fra rådsmøtet i Quebec* ble lest av Generalsekretæren. Vi tar her med de viktigste punkter.

- a. Presidentens rapport om organiseringen av generalsekretariatet.
- b. Godkjennelse av medlemskontingenter.
- c. Eventuelt samarbeid med det Østerriksk-Lichtensteinske torvselskap: «Internationale Gesellschaft für Moorforschung» (I.G.M.).
- d. Godkjennelse av sivilingeniør A. K. Dergunov som generalsekretær og godkjennelse av hans lønn.
- e. Eventuell oppnevning av teknisk-vitenskapelige arbeidsgrupper (Commissions) for viktige områder innen myr- og torvforskning.

Etter noen korte kommentarer ble referatet enstemmig godkjent av Rådet.

II². *Referat fra presidentskapets møte i Helsingfors* ble gitt av visepresident R. A. Robertson. På grunn av sykdomsforfall for professor Sundgren, ble Helsingforsmøtet ledet av visepresident, direktør D. C. Lawlor, Irland. Av saklisten, som omfattet mange punkter, nevner vi her følgende:

- a. Verving av nye medlemmer til I.P.S. — og mulighetene for en utvidet tilslutning — ble inngående drøftet.
- b. Registrering av I.P.S. under United Nations, enten ved en underavdeling av Unesco eller FAO, hvor også «non-Government Societies» kan bli medlemmer.
- c. Budsjettforslag for 1969, som viste balanse, men med en meget knapp margin for eventuelle overskridelser.
- d. Fullmakt for Presidenten til å opprette kontrakt med Generalsekretæren.
- e. Et forslag fra Generalsekretæren om at I.P.S. burde utgi en «Information Bulletin» ble anbefalt av Presidentskapet.
- f. Rådets forslag på Quebec-møtet om oppnevning av arbeidsgrupper (Commissions) fikk tilslutning av Presidentskapet.

Følgende 5 spesialområder innen myr- og torvforskningen er foreslått tatt opp til vurdering:

Gruppe 1.

Undersøkelser, klassifikasjon og vern om myr- og torvforekomster.

Gruppe 2.

Produksjon, berging, lagring, transport og foredling av torv og sapropel (gytjeliknende jordarter vesentlig bestående av planktonorganismer) for industrielle-, jordbruks- og hagebruksformål.

Gruppe 3.

Myr dyrking og skogreisning og bruk av torvprodukter og sapropel i jord- og hagebruk.

Gruppe 4.

Torvas kjemi, fysikk og biokjemi. Produksjon og bruk av fysiologisk aktive stoffer som vekststimulatorer og til medisinske preparater o. l. formål.

Gruppe 5.

Terminologi, betegnelser og standardisering av torv og torvprodukter.

Også dette referatet ble godkjent av Rådet på Dublin-møtet, med enkelte mindre endringer eller tilføyelser, vesentlig som følge av nye momenter som var kommet til etter Presidentskapets møte i Helsingfors.

III. *Oppnevning av Arbeidsgrupper, styrer og medlemmer (kontaktmenn) for gruppene.*

Antallet av styremedlemmer for arbeidsgruppene var i Presidentskapets opprinnelige forslag satt til 4, herav et medlem av Presidentskapet for hver gruppe med formål å virke som koordinatorene. I forslaget som ble lagt frem for Rådet i Dublin var koordinatorene strøket og antallet av styremedlemmer derved redusert til 3 for hver gruppe. I tillegg til selve *styrene*, var det foreslått oppnevnt en rekke *spesialister* («members») eller kontaktmenn — for hver gruppe.

Sammensetningen av *styrene* for de 5 gruppene ble på Dublin-møtet bestemt slik:

Gruppe 1.

Professor dr. E. Kivinen, Finland, formann.

Dr. A. S. Olenin, USSR, medlem.

Professor N. W. Radforth, Canada, medlem.

Gruppe 2.

Mr. N. V. Ivashechkin, USSR, formann.

Mr. M. J. Mc Nerney, Irland, medlem.

Mr. W. Dill, Vest-Tyskland, medlem.

Gruppe 3.

Professor dr. W. Baden, Vest-Tyskland, formann.

Dr. N. I. Smirnov, USSR, medlem.

Dr. N. Okrushko, Polen, medlem.

Mr. P. I. O'Hare, Irland, medlem.

Gruppe 4.

Professor dr. L. A. Christeva, USSR, formann.

Professor dr. W. Flaig, Øst-Tyskland, medlem.

Acad. S. Tolpa, Polen, medlem.

Gruppe 5.

Professor V. Puustjärvi, Finland, formann.

Mr. S. R. Dyal, USA, medlem.

Mr. A. V. Lazarev, USSR, medlem.

Direktør Leif Fr. Koxvold, Norge, medlem.

Oppnevningen av styrene avviker noe fra Presidentskapets opprinnelige forslag på *Helsingforsmøtet*, og fra forslaget som ble lagt frem i Dublin. På *rådsmøtet* der ble nemlig antallet av styremedlemmer for gruppene 3 og 5 øket til 4 medlemmer. For gruppe 3's vedkommende skyldtes dette at Generalsekretøren ikke hadde mottatt bekreftende svar fra *professor Baden, Vest-Tyskland*, om han var villig til å bli medlem av, fortrinnsvis formann, for denne gruppen. For at gruppen skulle bli arbeidsfør i tilfelle professor Baden falt ut, ble forsøksleder *O'Hare, Irland*, valgt som 4. medlem av gruppen. Når det gjelder gruppe 5, bifalt Rådet et forslag fra det norske medlem om å velge direktør *Leif Fr. Koxvold, Norge*, inn i styret som et 4. medlem. Forslaget ble bl. a. begrunnet med direktør Koxvolds store interesse for standardiseringsarbeidet innen torvsektoren, og med hans utstrakte muligheter til å skaffe gode kontakter verden over, og som importerer torvprodukter fra en rekke europeiske land. Forslaget ble enstemmig vedtatt av Rådet.

Hva angår faglige *støttemedlemmer* eller *kontaktmenn* av gruppene i de ulike medlemsland, er listene relativt lange og blir derfor ikke tatt med her. Vi nevner likevel at Norge er representert i gruppe 3 med to mann, idet professor *O. Børset* og dr. agr. *Aasulv Løddesøl* ble oppnevnt som kontaktmenn for henholdsvis skogkultur og myr dyrking samt bruk av torvprodukter som dyrkingsmedia.

Presidentskapet har for tiden under overveielse å oppnevne en

sjette arbeidsgruppe som spesielt skal ta seg av medisinsk bruk av torvprodukter (peat balneology). I flere europeiske land, særlig i Sør-Europa, er det nemlig stor interesse for bruk av torv og gytje etc. i form av bad, pakninger o. l.

IV. *Tid og sted for neste International Peat Congress.*

Fra den finske nasjonale komité av I.P.S. ble det ved Presidenten, professor *Sundgren*, fremført en innbydelse til å holde den neste Verdenskongress for myr- og torvforskning i Finland. Rådet aksepterte med takk innbydelsen, og vedtok at kongressen skulle holdes i Helsingfors under ledelse av I.P.S. i august 1972.

V. *Rapport fra Generalsekretæren.*

Generalsekretæren, som først tiltrådte stillingen i januar i år, ga en kort oversikt over arbeidet hittil i I.P.S. Oppgavene hadde i første rekke bestått i å planlegge møtene i Presidentskapet i Helsingfors, og rådsrådet i Dublin. Dessuten hadde han utarbeidet en oversikt over medlemmene, og videre arbeidet med økonomien — og den fremtidige finansielle stilling — for I.P.S. De nærmeste oppgavene som foreligger nå, er å gjennomføre de vedtak som er fattet på de foran nevnte to møtene, og dessuten å organisere arbeidet innen sekretariatet. En nærliggende oppgave er videre bl. a. å gjøre I.P.S. bedre kjent utad, for derved å skaffe organisasjonen nye medlemmer og kontakter. Han henstilte i denne forbindelse til medlemsorganisasjonene og de direkte medlemmer å sende sekretariatet opplysninger om organisasjoner og personer som kunne tenkes å ville bli medlemmer av I.P.S.

VI. *Eventuelt.*

Første sak under denne posten på programmet var en melding av undertegnede om det arbeidet som er tatt opp i Norge av Det Norske Torvutvalg, og i de øvrige nordiske land, vedkommende *standardisering av torv og torvprodukter*. Meldingen, som ga opptakten til en livlig diskusjon, ble godt mottatt, og ble besluttet oversendt til Gruppe V for videre behandling. Det ble videre henstilt til Gruppe V å etablere kontakt med *International Standard Organization (I.S.O.)* i Genève for å oppnå en best mulig sammenheng i standardiseringsreglene.

Fra enkelte rådsmedlemmer ble det uttalt ønske om å offentliggjøre Løddesøls melding i myr- og torvtidsskrifter i deres respektive hjemland. Spesielt var det russiske medlem av Rådet, viseminister *A. M. Matveev*, interessert, da han mente det ville være en god hjelp i arbeidet for å vekke interessen for liknende komitéer i flere av de

russiske republikkene. Løddesøl lovet å forelegge spørsmålet for Det Norske Torvutvalg, og å melde fra om resultatet til Generalsekretæren. Torvutvalget, som holdt møte den 13. juni, hadde ingen innvendinger mot offentliggjørelse av meldingen i myr- og torvtidskrifter i de land som er tilsluttet I.P.S. Dette er meddelt Generalsekretæren i brev av 16. juni.

En annen sak i samme forbindelse var et forslag fra den irske delegerte, *M. J. McNerney*, om ønskeligheten av å gi informasjon om formålet med og aktiviteten innen I.P.S., bl. a. gjennom Bord na Mona's «*Peat Abstracts*» og andre nasjonale myr- og torvpublikasjoner. Dette ble godkjent, og likeså ble det vedtatt at meldingene fra *Leningradkonferansen* i 1963 burde «annonseres» på liknende måte. Den kanadiske delegerte, *T. E. Tibbetts*, foreslo å ta opp spørsmålet om å «reklamere» for medlemskap i I.P.S. i meldingen fra *Quebec-konferansen* i 1968, som nå var under trykking. Forslaget ble vedtatt.

* * *

Før rådsmøtet ble hevet, fremførte Presidenten, professor *Sundgren*, en hjertelig takk til Bord na Mona's administrerende direktør, *D. C. Lawlor*, og hans medarbeidere for den enestående gjestfrihet og velvilje som var vist rådets deltakere både under møtene i Dublin og ekskursjonen, som var lagt inn i programmet. De viktigste inntrykk fra ekskursjonen blir omtalt i neste avsnitt.

* * *

Ekskursjon i forbindelse med rådsmøtet.

Den 27. mai var det planlagt en heldags ekskursjon til enkelte av Bord na Mona's 22 torvfabrikker rundt om i landet. Torvselskapet *Bord na Mona* ble stiftet i 1946 på initiativ av Regjeringen med hovedformål å virke for *mekanisert produksjon av torvprodukter*, i første rekke *torvbrensel*, men også av *torvstrø*. Tidligere hadde praktisk talt all produksjon av brenntorv, fortrinnsvis til husholdningsbrensel, foregått for hånd. Behovet for bruk av *torvbrensel* som energikilde for industrien og til produksjon av elektrisk kraft, meldte seg imidlertid sterkt i midten av 40-årene, og likeså et sterkt behov for *torvstrø*, bl. a. for eksport. Det innenlandske forbruk av *torvstrø* i jord- og hagebruk er betydelig, men nærmest for lite å regne i forhold til den verdensomspennende eksport som er bygget opp i de senere år. Det er England og USA som er de største avtakere for tiden, men Kanariøyene, Vest-India, Malta og Australia m. fl. ble nevnt som betydelige importland. I denne sammenheng ble det nevnt at selv om Bord na Mona regnes for et offentlig selskap, arbeider det på kommersiell basis og mottar ikke statstilskudd eller nyter godt av offentlig beskyttelse, bortsett fra adgang til lån av offentlige midler til utbygging av virksomheten.

Ved Bord na Mona's 22 foran nevnte torvfabrikker, produseres for tiden ca. 4 mill. tonn torvprodukter årlig. Selskapet er nå landets største arbeidsgiver, bl.a. kommer ca. $\frac{1}{4}$ av Irlands elektrisitetsproduksjon fra kraftverk som fyres med torv.

For kommende år — 1970 — er planlagt følgende produksjon av ulike slags torvprodukter:

Maskintorv	900 000 tonn
Fresetorv	3 250 000 »
Torvbriketter (av fresetorv)	320 000 »
Torvstrø	750 000 m ³

Så enkelte glimt fra ekskursjonen den 27. mai. Først *torvstrøproduksjonen*.

Turen ble foretatt med buss, og gikk først til *Kilberry Peat Moss Works i Co. Kildare*, ca. 60 km sør-vest for Dublin. Fabrikken her ble bygget i 1947 med en kapasitet av ca. 50 000 m³. Behovet for torvstrø er nå mer enn 6-doblet, og da myrarealet her — ca. 800 dekar — var for lite til en så stor produksjon, har man sikret seg et større myrkompleks, Coolnamora, bestående av 3 meget store myrer ca. 3—4 km vest for Kilberry. Myrene er koblet sammen ved en smalsporet jernbane som frakter torva til en ny, moderne torvstrøfabrikk som er bygget her. Denne fabrikk ligger i *Co. Laois*.

Den planlagte produksjon av torvstrø for 1969 var 400 000 baller ved Kilberryfabrikken og 350 000 baller ved den nye fabrikk i Coolnamora. Her var bare 2 av myrene kommet i drift ennå. Årets produksjon er allerede sikret råstoff til det planlagte kvanta.

Myrarealet som grenser til de to fabrikkene ble oppgitt til nærmere $\frac{1}{2}$ mill. dekar tilsammen, og som vil sikre begge fabrikkene råstoff i minst 20 år fremover med de tekniske hjelpemidler som man for tiden har. Dette gjelder så vel maskinell stikking, innhøsting, transport, pressing som emballering av torvstrø og de eventuelle bi-produkter med strøtorv som råstoffkilde.

Ekskursjonsdeltakerne fikk anledning til å besiktige de foran nevnte myrområdene, først og fremst fra transportvogner på den foran nevnte smalsporete jernbane, men også ute på enkelte av torvfeltene. Torva besto overveiende av Sphagnumarter, svakt humifisert (v. Post's skala H 2—H 3), var lys av farge og hadde god sammenholdsevne og egnet seg derfor godt for mekanisk stikking. Det ble opplyst at torvas vannkapasitet varierte fra 7 til 10 ganger torvas egen vekt, og at den egnet seg meget godt til bruk i hager og gartnerier.

På myrene fikk deltakerne også anledning til å se enkelte av de maskinene som ble brukt under produksjonen i drift, noe jeg skal komme tilbake til senere i meldingen.

Ved Coolnamora-fabrikk ble torva revet, siktet og sortert i 3 størrelser, nemlig:

1. Grovt strø, som brukes i husdyrrom, til fjærfe og som jordforbedringsmiddel på stive leirjorder.
2. Middels grovt strø, som brukes vesentlig ved dyrking av sopp (sjampinjong).
3. Fint strø, som brukes ved kompostering, på plener og i gartnerier.

Det fine *støvet* blir fjernet ved hjelp av spesielt konstruert utstyr, og først da passerer de ulike finhetsgrader til balling eller pakking i plastsekker.

Kunstig tørking av torvstrø foretas ikke i Irland. Tørkingen foregår med sol og vind, torva høstes med et vanninnhold på omkring 40 %, som også er den fuktighetsgrad som de ferdige produktene har.

Produksjon av torvbrensel.

Et meget stort myrområde, *Boora i Co. Offaly*, hvor det ble produsert fresetorv for brikettproduksjon, var nesten stopp. Størrelsen av produksjonen her var ca. 1 000 000 tonn torvbriketter. Av slike fabrikker har Bord na Mona 7 i alt, hvor den planlagte produksjon for 1970 er 3 250 000 tonn. Førrige år nådde produksjonen av briketter i alt 3 600 000, det ble da overproduksjon og i år har man derfor be-
renset produksjonen til 2 800 000 tonn.

Produksjonen av *fresepulver* foregår på meget lange — ca. 17 m brede — vel planerte «tørkefelter» med en maskin hvor en roterende valse med små pigger river løs myroverflaten til ca. ½ tommes dybde. Etter en kort tørkeperiode blir torvpulverlaget vendt med et harveliknende redskap for å påskynde tørkeprosessen. Når torvpulveret er «lufttørt», dvs. ca. 55 % fuktighet, blir pulveret skrapet sammen mekanisk i driller — eller rygger — på midten av «tørkefeltene». Torvpulveret blir så oppsamlet av høstemaskiner og kjørt til sentrale lagerplasser hvor torvpulver fra 10 og 10 «tørkefelter» lagres i store hauger. Tiden som går med for hver operasjon — eller høsting — etter denne metoden, er gjerne 2—3 dager, avhengig av værforholdene. Under normale værforhold tar man gjennomsnittlig 12 torvpulveravlinger pr. år.

Fra oppbevaringsstedene transporteres torvpulveret i lette jernbanevogner, enten direkte til kraftstasjoner hvor det brukes som brensel i spesialbygde ovner til produksjon av damp, eller til brikettfabrikker hvor torvpulveret tørkes ned til ca. 10 % fuktighet og presses til briketter. I sistnevnte tilfelle fjernes først fibre og grove partikler fra torvpulveret, det passerer så en varmtvanns- eller damp-tørker før pressing, som foregår med et trykk av ca. 5 tonn pr. kvadrat tomme.

Boorafabrikken som vi fikk demonstrert, er den største torvbrikettfabrikken i Irland, den produserer nærmere ⅓ av hele landets torvbrikett-kvantum. Fabrikken var praktisk talt «helautomatisk», vi

kunne følge produksjonen fra pulveret kom inn i fabrikk til sortering, brikettering og pakking eller «balling» av brikettene, en overmåte interessant prosess.

Produksjon av *maskintorv* fikk vi ikke anledning til å studere i felten. Det er i alt 13 fabrikker for produksjon av torvbrensel av denne typen i Irland, og som har en samlet årlig produksjon på ca. 900 000 tonn. I 1968 ble det produsert 913 000 tonn maskintorv, i år tar man sikte på å produsere ca. 900 000 tonn med et vanninnhold på omkring 35 %. Vanninnholdet i råtorva, etter at den forberedende drenering er utført, og mekanisk torvstikking med spesialbygde stikkemaskiner, såkalte «baggers», kan begynne, ble oppgitt til 90 å 92 %.

* * *

Mekaniseringen av torvstrø- og torvbrenselproduksjonen i Irland er drevet frem til den ytterste grense av effektivitet. En del av det maskinelle utstyret er importert, vesentlig fra Tyskland, men Bord na Mona har selv knyttet til seg en høyt kvalifisert stab av tekniskvitenskapelig personale som stadig søker å følge utviklingen på sitt spesielle område i andre land. Bord na Mona har for øvrig selv muligheter for nykonstruksjoner på eget verksted — eller fabrikk, og flere av de mest avanserte maskiner konstruert av Bord na Monas egne ingeniører. Med andre ord vil fagfolk på det torvtekniske område ha stor interesse av et samarbeid med Bord na Mona og selskapets fremragende stab av fagfolk på dette område.

Ekskursjoner til institutter tilhørende The Agricultural Institute.

Etter avslutningen av rådsmøtet i I.P.S., fikk undertegnede den 29. mai anledning til å besøke *The Agricultural Institute* (Irsk: An Foras Talútais) med hovedkontor i Dublin, administrerende direktør, dr. T. Walsh. Dette er en relativt ung institusjon som sorterer under *Department for Agriculture and Fisheries*. Foruten hovedkontoret i Dublin, besøkte jeg to av underavdelingene, nemlig *Horticulture and Forestry Division*, Kinsealy, beliggende i Co. Dublin, og *Peatland Research Station Lullymore*, Rathangan, i Co. Kildare.

Ved hovedkontoret ga dr. Walsh en oversikt over instituttets historikk, formålet med instituttet og virksomheten hittil. Han kom også inn på utbyggingsplanene i de nærmeste årene fremover, som var meget omfattende. Jeg må imidlertid her innskrenke meg til å omtale enkelte inntrykk fra besøkene ved de to underavdelingene som er nevnt foran.

1. The Horticulture and Forestry Division, Kinsealy, Co. Dublin.

Besøket her ble foretatt sammen med Mr. P. McDonnell, som er vitenskapelig forskningskoordinator ved hovedkontoret. Sjefen for Horticulture Division, dr. D. Robinson, og lederen for Glasshouse

Crops Department, dr. *M. Woods*, tok imot oss med stor velvilje. Dr. Woods viste oss rundt i drivhusene, ca. 20 i alt, hvor meget interessante forsøk med torv av ulik kvalitet, uten eller med sandinnblanding og tilsetninger av næringsstoffer m. v., ble foretatt. En lang rekke hagebruks- og blomsterplanter var med i forsøkene. Av hagebruksplanter må i første rekke nevnes tomater, agurker, salat og meloner. Av blomsterplanter ble bl. a. demonstrert forsøk med roser og krysantemum.

Hva spesielt tomatforsøkene med torv som voksemedium angår, kan nevnes at forsøkene på Statens forsøkgård Kvithamar, og likeså undersøkelser med torv som voksemedium ved Norges landbrukshøgskole, var vel kjent av forskere ved stasjonen her.

Forfatteren av denne artikkelen fikk tildelt flere publikasjoner om forsøksvirksomheten og resultater av denne. Jeg må her innskrenke meg til å nevne at disse publikasjonene kan fås utlånt ved henvendelse til *Det norske myrselskap*, eller til undertegnede.

Et interessant problem som ble reist av dr. Robinson under besøket, var *synking og jordsvinn* ved intens grønnsakdyrking på myr og organiske jordarter. I Irland har man ikke noen forsøksresultater å bygge på når det gjelder dette problemet. Han bad meg derfor om å sende avdelingen resultatene av de forsøk som *Det norske myrselskap* hadde utført, bl. a. forfatterens melding: «Orientering om synkningsproblemet på myr», publisert i 1955. Dette er allerede gjort. Jeg kommer tilbake til jordvernproblemene under omtalen av besøket ved Lullymore forsøksstasjon.

2. Peatland Research Station, Lullymore, Rathangan, Co. Kildare.

Det var dr. Walsh som tok meg med til denne forsøksstasjonen, som ligger ca. 12 km i sør-vestlig retning for Dublin. Lederen av stasjonen, Mr. *Auly Cole*, bilte oss rundt på den vidstrakte eiendommen, som besto av store, dyrka myrstrekninger og av betydelige vidder med «utmark», både myr- og mineraljord, mer eller mindre tilvokst med krattskog og lyngvekster. Store områder var lette å dyrke eller kunne tilplantes med skog.

Jeg ble lovet å få tilsendt forsøksmeldinger med detaljerte oppgaver over forsøksresultater m. v., men disse er ikke mottatt når dette skrives. Jeg hadde inntrykk av at det ble satset sterkt på forsøk med ulike grønnsaker, og dessuten eng- og beiteforsøk. Det var bl. a. oppnådd interessante resultater av forsøk med svak eller sterk beiting av kuer og sauer, sammenliknet med slåttetidsforsøk. Atskillig tid ble under befaringen ofret på myrenes utviklingshistorie og alder —, et emne som dr. Walsh interesserte seg sterkt for.

Også disse myrene inneholder betydelige mengder av torv som er vel egnet for fremstilling av ulike torvprodukter, bl. a. torvbrensel. Diskusjonen om hvor vidt *Bord na Mona* kunne få disponere storpar-

ten av torva i myrene her for fremstilling av torvbrensel var for tiden meget aktuell, ikke bare lokalt, men også på det nasjonale plan. Sjefene for henholdsvis Bord na Mona og The Agricultural Institute, direktørene *Lawlor* og *Walsh*, var for tiden oppe i en livlig diskusjon nettopp om dette spørsmålet. Førstnevnte gikk inn for en sterk teknisk og økonomisk utnyttelse, mens sistnevnte representerte jordbruks- og naturverninteressene. Det var nemlig vanskelig å tilgodese begge disse interessene fordi berggrunnen under torvlagene var meget kalkrik. Jordbruksvekstene som var forsøkt dyrket på de avtorva myrene ble mer eller mindre skadd av denne grunn.

Samme kveld, altså den 29. mai, hadde jeg anledning til å følge en meget interessant debatt mellom herrene *Lawlor* og *Walsh* om disse spørsmål i irsk fjernsyn. Her kom også spørsmålet om *jordsvinnet* ved intens plantedyrking, kontra *sterkt avtorving*, inn i diskusjonen. Som tidligere formann i «*Komiteen for myr- og jordvern i kystbygdene*» (1936—1948), oppnevnt av Landbruksdepartementet 1936, var dette emnet midt i blinken av hva jeg fremdeles er sterkt interessert i.

Det bør for øvrig fremheves at *Bord na Mona* selvsagt er interessert i en rasjonell utnyttelse av myrområdene også etter at torvlagene er fjernet. I denne forbindelse kan bl. a. nevnes at selskapet i 1955 innledet et samarbeid med Landbruksdepartementet om dette spørsmålet. I 1960 overtok imidlertid *The Agricultural Institute* dette langsiktige forsøksarbeidet, en virksomhet som *Bord na Mona* følger med stor interesse. De økonomiske verdier som knytter seg til torvindustrien er likevel så betydelige sett i forhold til de jordbruksmessige interesser at visse motsetninger på dette grunnlag lett kan oppstå.

På eiendommen her, et gammelt «*gods*» fikk jeg inntrykk av, var en av de gamle driftsbygningene ombygget til sjampinjongdyrking i stor stil. Også dette anlegget ble besiktiget under besøket.

For øvrig ble en stor del av tiden benyttet til drøfting av idéer som dr. *Walsh* for tiden arbeider med. Foruten bruk av eiendommen til jordbruks- og hagebruksformål, omfatter idéene turisme- og rekreasjonsformål m. m., noe som eiendommens beliggenhet, i en passende avstand fra landets hovedstad, gjør den spesielt egnet for. Det vil bli meget interessant i årene fremover å følge utviklingen her. Jeg anser det nemlig ikke for utelukket at det kan finnes et brukbart kompromiss mellom de tilsynelatende sterkt motstridende økonomiske interesser som diskuteres for tiden. Det var bl. a. mulighetene for dette som — med utgangspunkt i erfaringer fra våre respektive land — var hovedtemaet under vår befarung av dette vidstrakte og verdifulle landområde.

Oslo i juni 1969.